

- самостоятельности студентов // Педагогика. - 1993. -№1. - С. 61-66.
2. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе. - Кривой Рог, 2000. - С. 142-143.
  3. Настольная книга преподавателя иностранного языка. Справочное пособие 3 издание, стереотипное - Минск: Выш. шк., 1997. - С. 315-316.
  4. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. - Київ: Академвидавництво, 2005.-С. 139-143.

Summary

The article is dedicated to increasing of the role of students ' independent work in the system of the teaching process. The questions of the organisation of independent work and the way's of its optimisation are considered.

П.С.Литвиненко
викладач

УМОВИ ЕФЕКТИВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ДІАЛОГУ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ

У статті визначено особливості розвитку> мовленнєвої культури за допомогою навчального діалогу, висвітлено ефективні умови, які сприяють процесу навчання.

Одне з центральних місць у теорії і практиці з сучасної методики займає проблема педагогічного спілкування. Ученими доведено, що результативність навчально-виховного процесу в значній мірі визначається характером взаємодії в системі „учитель - учень” [1; 2; 3]. Спілкування побудоване за принципом діалогічної взаємодії має максимально виражений психологічно розвиваючий потенціал і забезпечує функцію формування особистості.

З позицій сучасної дидактики діалогічне навчання розглядається як особлива форма взаємодії вчителя й учня в умовах навчальної ситуації. Специфіка навчального діалогу визначається метою, умовами й обставинами їхньої взаємодії.

Львов М.Р. вважає, що діалог „це розмова двох або більше осіб” [3, с. 84].

На думку Зімньої І.А., „діалог у навчанні, або навчальний діалог - своєрідна форма спілкування. Це взаємодія між людьми в умовах навчальної ситуації, здійснюється у формі мовлення, в ході якого відбувається інформаційний обмін між партнерами і регулюються відносини між ними. Специфіка навчального діалогу визначається цілями його учасників, умовами й обставинами їхньої взаємодії” [1, с. 154]

Мовленнєва культура - це динамічне особисте навчання, яке визначає результативність взаємодії вчителя та учня, спілкування та стосунки, сприяє виявленню пізнавальної, інтелектуальної і духовної активності вчителя та учнів як основ їхнього взаємопорозуміння.

Навчальний діалог є засобом розвитку мовленнєвої культури учнів.

Організація навчального діалогу як засобу розвитку мовленнєвої культури учнів на уроках англійської мови відбувається в конкретних педагогічних умовах, які спричинені об'єктивними та суб'єктивними факторами. До об'єктивних факторів слід віднести учнівський колектив, місце, час, засоби, використані при здійсненні освіти учнів; до суб'єктивних слід віднести рівень знань, умінь та навичок учнів, рівень їх підготовки до засвоєння знань.

Беручи це за основу, можна виділити такі педагогічні умови:

1. Наявність позитивних мотивів навчання та активізація пізнавальних інтересів учнів. Пізнавальний інтерес учнів буде міцніти, якщо учень усвідомлює свій рух вперед, свої сили і можливості, а також те, що він володіє такими засобами розумової праці, які дозволяють йому швидше, результативніше вирішувати навчальні завдання, а це, в свою чергу, зміцнює інтерес і прагнення школярів до поглиблення набутих знань.

2. Забезпечення активності учасників навчального діалогу у мовленнєвому процесі.

Головне завдання вчителя полягає в тому, щоб допомогти учневі усвідомити свої досягнення в навчальній праці. Ось чому взаємодія в системі „вчитель - учень” набуває неоціненного значення. В умовах особистісно-орієнтованих технологій навчання, центральне місце займає особистість, індивідуальність, що передбачає кардинальну зміну характеру навчально-пізнавальної діяльності та включення учнів у такі ситуації, де б вони повинні були активно діяти, приймати рішення, нести відповідальність за їхні наслідки, а також передбачає відпрацювання ціннісно-особистісних орієнтирів, поглядів, світоглядної позиції основу яких складає не скільки система набутих знань, скільки можливість їх використання при розв'язанні практичних завдань.

3. Урахування індивідуальних та вікових особливостей учнів.

Кожній дитині притаманні самобутні й неповторні риси та якості: темперамент, інтереси, здібності, особливості мислення, уяви, емоції, вольові дії, життєвий досвід, активність, темп роботи, швидкість засвоєння знань, умінь та навичок. Кожна вікова група дітей відрізняється індивідуальними відмінностями, що залежать від природних задатків, умов життя і виховання учнів.

Індивідуальні відмінності - це психологічні риси, що відрізняють одну людину від іншої. Формуються вони протягом життя людини, в процесі її діяльності й виховання. Але є і вроджені особливості, до яких належать типологічні риси нервової діяльності, що є фізіологічною основою темпераменту'. Властивості типу нервової системи, які відображаються у темпераменті, позначаються на динамічній характеристиці виявлення здібностей. Здібності - це психічні властивості індивіда, що є передумовою успішного виконання певних видів діяльності. Урахування індивідуальних особливостей учнів у навчанні та вихованні - це не пристосування мети і змісту навчання і виховання до окремого учня, а пристосування прийомів, методів і форм педагогічного впливу до індивідуальних їх особливостей з метою

забезпечення запрограмованого рівня розвитку особистості учня. Індивідуальний підхід створює найсприятливіші умови для розвитку пізнавальних можливостей, активності, схильностей і обдарувань кожного учня.

4. Створення психологічного комфорту і позитивної морально-емоційної атмосфери на уроці.

Необхідно розглядати нові відносини в структурі педагогічного процесу, побудованого на співпраці та співтворчості. Педагогічна дія і позитивна відповідна реакція учня складають основу взаємодії учителя й учнів. Педагогічна взаємодія передбачає обмін інформацією, пізнання особистості, організацію творчої діяльності вчителя й учнів. Співпраця - це спільна сумісна діяльність вчителя й учнів на основі їх творчої взаємодії й товариських взаємовідносин. Ніщо так не підносить вихованця й не розвиває його всебічно, як позиція наставника, старшого товариша.

Умовою ефективності навчального діалогу є сприятлива психологічна атмосфера. Одним зі шляхів досягнення такої атмосфери є підвищення симетричності діалогу, тобто така його рольова регламентація, за якої можливості учня в ініціативній поведінці, прийнятті лідерської ролі, активному впливі на хід діалогу були б порівняні до можливостей учителя. Діалог, у якому учень, не побоюючись санкції з боку вчителя, аргументує свою позицію, є найбільш розвиваючим. У старших класах школи й у профтехучилищах такий режим діалогу найбільш бажаний, з огляду на інтелектуальну зрілість учнів і їхнє прагнення до активного самовизначення.

Чи не суперечить така вимога до організації діалогу вчитель-учень сутності навчання і вихідній, притаманній для цього діалогу асиметрії? Ні, не суперечить. Залишаючись асиметричним, власне кажучи, на своєму глибинному рівні, діалог вчитель-учень може мати безліч реалізацій, причому деякі з них можуть будуватися цілком симетрично. Керівна роль вчителя в процесі навчання і надоку чливе менторство з постійним підкресленням своєї домінуючої позиції це різні речі. Високий рівень педагогічної майстерності допускає приховані, непрямі форми педагогічного впливу, за яких керівництво педагога діями учня виступає в завуальованому вигляді.

Леонтьев А.А. вважає, що керівна роль вчителя в діалозі тільки зовні суперечить його побудові на засадах партнерства. Насправді ж якість педагогічного керування тим вища, чим більшу активність і самостійність може проявляти учень у запропонованому вчителем регламенті навчального діалогу [2, с. 154].

5. Важливою умовою розвитку особистості учня, оволодіння ним міцним знанням є створення сприятливої емоційної атмосфери навчання.

Емоційна сприятливість визначає самопочуття особистості в колективі.

Вчитель не лише забезпечує умови, але й розробляє методи досягнення цих цілей, при яких вони були б засвоєнні учнями. Він не лише оцінює результати навчально-виховної роботи, але й сприяє розвитку у школярів здібності до самооцінки. Вчитель у процесі взаємодії з учнями виконує дві функції:

- а) буде предметний зміст діяльності школярів;
- б) визначає форму їх сумісної діяльності.

В основі реалізації цих функцій треба забезпечити активність та самостійність учнів у навчальній та не навчальній діяльності.

Таким чином, гуманізація педагогічного процесу можлива за умови, якщо вчитель:

- а) ставить учня в позицію активного суб'єкта навчання, здійснюваного у загальній схемі колективної роботи класу;
- б) розвиває здатність учня до самоуправління своєю діяльністю;
- в) організовує процес навчання на основі творчої взаємодії (діалогу) з учнями.

Ефективність взаємодії визначається й тим, як педагог володіє засобами взаємопорозуміння, до яких належать переконання, наслідування, навіювання.

Переконання - це процес логічного обґрунтування якоїсь думки або висновку. Переконання припускає таку зміну свідомості учня, яка створює готовність захищати точку зору та діяти відповідно до неї. У діалозі сховані правдиві можливості зміни психології людей.

Наслідування спрямоване має напрямок на відтворення індивідуумом визначених рис поведінки, дій, вчинків.

Навіювання - одна з властивостей людської психіки. Найбільш високе навіювання у дітей. Навіювання, як один з процесів взаємодії людей у спілкуванні, може бути прямим та переносним.

б. Забезпечення стійкості широкого використання діалогу у навчальному процесі.

Саме систематичне використання отриманих знань сприяє їх міцності. Учні повинні розуміти сучасні проблеми навколишнього середовища, усвідомлювати їх важливість для всього людства, своєї країни та виявляти ділову активність при розв'язанні життєвих ситуацій.

Список використаної літератури

1. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. - М., 1991.-206 с.
2. Леонтьев А.А. Педагогическое общение // Новое в жизни, науке, технике. Серия „Педагогика и психология”. -№1. - М.: Знание, 1979. - 314 с.
3. Львов М.Р. Вопросы теории речевой деятельности // Иностранный язык в школе. - 1985. - №6. - С. 83-88.
4. Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранного языка. -М., 1981. - 157 с.
5. Олейник Т.И. Ролевая игра в обучении диалогической речи // Иностранный язык в школе. - 1989. -№1. - С. 31-35.

Summary

The article examines the peculiarities of the development of speaking activity by means of dialogic speech It has been showed all conditions which made the process of study more effective.